

ปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูไทยในบริบทการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย:
กรณีศึกษาโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา^{*1}
The Social Practice of Thai Government Service Teachers in
Context of Social, Economic and Political Changes in
Mid-South Thailand: A Case Study of States School
in Hat Yai City, Songkhla Province

พศุตม์ ห้วยลึก

Pasut Huailuek

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประเทศไทย

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: saikhao1997@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูไทยในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย โดยศึกษาผ่านกรณีศึกษาข้าราชการครูในโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 29 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนกรณีศึกษามีปฏิบัติการทางสังคมในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย อาทิ การเป็นครูหรือกลุ่มครูผู้ประกอบการสถาบันกวดวิชา การแสดงตัวตนและจุดยืนเป็นครูที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองผ่านการใช้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ หรือเป็นข้าราชการครูที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน รวมไปถึงการเป็นครูฝ่ายปกครองที่ผ่อนปรนกฎระเบียบในยุคสมัยที่มีกระแสการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนในสังคมไทย แต่มีข้าราชการครูที่แสดงจุดยืนใน

*ได้รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

Received: May 15, 2024; Revised: December 4, 2024; Accepted: December 27, 2024

¹ การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

แห่งของการเป็นข้าราชการครูที่เคร่งครัดในระเบียบวินัยของรัฐไทย ในขณะที่เดียวกันมีข้าราชการครูที่ประยุกต์ใช้ศาสตร์ต่างๆ นอกเหนือจากความรู้ที่ร่ำเรียนมาเพื่อบริหารจัดการความสัมพันธ์กับนักเรียนและเครือข่ายความสัมพันธ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน สภาพการณ์ข้างต้นล้วนแล้วแต่สัมพันธ์กับเงื่อนไขของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

คำสำคัญ: ปฏิบัติการทางสังคม; ข้าราชการครู; ภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

Abstract

The purposes of this research were to study the social practices of Thai government service teachers. In the context of social, economic, and political changes in Mid-South Thailand, the study was conducted through a case study of government service teachers in a state school in Hat Yai City, Songkhla Province. This research is qualitative study using the ethnography method by collecting data from documentary research, observation and in-depth interviews with 29 key informants. Data were analyzed by using descriptive analysis.

The results revealed that: government service teachers in the case study schools engage in various social practices in many different forms, such as being a teacher or a group of teachers and tutoring institute operators. Expressing their identity and stance as a teacher who supports socio-political change through using the classroom as a practice space or being a government service teacher who promotes the rights and freedoms of students Including being a teacher in the administration who relaxed rules and regulations in an era where there was a demand for students' rights and freedoms in Thai society. But there are government service teachers who show their stance in terms of being government service teachers who strictly adhere to the discipline of the Thai State. Additionally, there are government service teachers who apply various sciences in addition to the knowledge they have studied to manage relationships with students and various relationship networks in their everyday life. These conditions are all related to conditions of social, economic, and political change at both the national and local levels in the Mid-South Thailand.

Keywords: Social Practice; Government Service Teachers; Mid-South Thailand

1. บทนำ

ในสังคมไทย อาชีพครูได้รับการยอมรับนับถือในฐานะผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ลูกศิษย์หรือนักเรียน อีกทั้งยังมีหน้าที่อบรมบ่มเพาะให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยเหตุนี้ ครูจึงถูกเรียกว่าเป็นพ่อพิมพ์หรือแม่พิมพ์ผู้กลมเกลอให้นักเรียนปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคมและมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ครูถือเป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างรัฐชาตินับตั้งแต่ครั้งที่ประเทศสยามปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) กล่าวคือ หากสืบย้อนกลับไป ณ ช่วงเวลาข้างต้น พบว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติองค์การศึกษาจังหวัด” ในปี พ.ศ. 2441 เพื่อขยายการศึกษาจากส่วนกลางเข้าไปยังท้องที่ต่างๆ ผ่านการเล่าเรียนภาษาไทยมาตรฐานและวิชาต่างๆ โดยอาศัยวัดเป็นโรงเรียนและมีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจเนื่องจากพระสงฆ์มิได้ถูกฝึกฝนมาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ครู สภาพการณ์ข้างต้น ส่งผลสืบเนื่องมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันนำไปสู่การประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการประถมศึกษา” ในปี พ.ศ. 2464 การออกข้อบัญญัติดังกล่าวนำไปสู่การขยายโรงเรียนรัฐเข้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ในประเทศสยาม มีการก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพื่อผลิตครูไปปฏิบัติงานในโรงเรียนต่างๆ (Keyes, 1991, pp. 95-96) อาจกล่าวได้ว่า นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ครูจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกของรัฐที่กลมเกลอให้นักเรียนมีความจงรักภักดีต่อรัฐชาติ

ผู้วิจัยพบว่าพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางอันประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา เป็นอาณาบริเวณที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับรัฐส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) ดังที่แพทริก โจรี และจิรวัดน์ แสงทอง (2563, หน้า 24-38) ได้ชี้ให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้มีความเจริญทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ และบริเวณแถบนี้มีความผูกพันกับอาณาจักรไทยอย่างยาวนาน นอกเหนือจากนี้ ยังพบว่ารูปธรรมอีกประการหนึ่งของความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างภาคใต้ตอนกลางกับรัฐส่วนกลางก็คือ การก่อตั้งโรงเรียนมหาวชิราวุธ ณ เมืองสงขลา ในปี พ.ศ. 2439 ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกของภาคใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2462 มีการก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสงขลาเพื่อผลิตครูไปปฏิบัติงานในโรงเรียนรัฐ ด้วยเหตุนี้ จังหวัดสงขลาจึงเป็นพื้นที่แรกๆ ในภาคใต้ตอนกลางที่มีการขยายอำนาจทางการศึกษาจากรัฐส่วนกลางเข้ามายังท้องถิ่นผ่านการก่อตั้งโรงเรียนหลวงและโรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่งต่างก็เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐที่ถ่ายทอดความรู้จากส่วนกลางมายังท้องถิ่น ถึงแม้ว่าเมืองสงขลาจะเป็นพื้นที่ของการขยายอำนาจทางการศึกษาจากรัฐส่วนกลางผ่านการก่อตั้งโรงเรียนมหาวชิราวุธ ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกในภาคใต้ และโรงเรียนฝึกหัดครูสงขลาซึ่งก่อกำเนิดในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็พบว่าเมืองหาดใหญ่ยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนรัฐที่มีชื่อเสียงในระดับชาติและระดับท้องถิ่น นามว่า โรงเรียนราษฎรไทย (นามสมมติ) โดยพบว่าโรงเรียนดังกล่าวก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2488 อันเป็นห้วงเวลาที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาปกครองโดยคณะราษฎร ซึ่งก่อการยึดอำนาจจากสถาบันพระมหากษัตริย์ในปี พ.ศ. 2475 โรงเรียนราษฎรไทยได้รับการบริจาคที่ดินให้ก่อตั้งโรงเรียนโดยขุนนิพัทธ์จินนทร (เจียกีส) ซึ่งเป็นคหบดีผู้มั่งคั่งในเมืองหาดใหญ่ ดังที่พบว่า เมืองหาดใหญ่เป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนและมีความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้รับการพัฒนาในแบบทุนนิยม (ศุภการ สิริไพศาล และคณะ, 2549, หน้า 42-54) สภาพการณ์ข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นว่าเมืองหาดใหญ่เป็นเมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภาคใต้ตอนกลาง ทั้งยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ.2514 อันเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำในระดับชาติและท้องถิ่น เมืองหาดใหญ่จึงเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่สำคัญในภาคใต้ตอนกลาง

ดังที่ผู้วิจัยได้เกริ่นให้เห็นถึงปมหลังของโรงเรียนราษฎรไทยซึ่งก่อตั้งในห้วงเวลาที่ประเทศไทยปกครองโดยกลุ่มคณะราษฎร และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่อยู่ท่ามกลางความทันสมัยของเมืองหาดใหญ่ อีกทั้ง ผู้วิจัยยังพบว่าจุดเน้นของโรงเรียนและข้าราชการครู ณ โรงเรียนแห่งนี้มุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของนักเรียนและการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ดังที่พบว่าข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการสถาบันกวดวิชา มีข้าราชการครูที่ใช้ห้องเรียนเป็นพื้นที่วิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นทางสังคม การเมือง มีข้าราชการครูที่ผ่อนปรนกฎระเบียบไปตามยุคสมัยที่มีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ณ ปัจจุบันไปจนถึงพบว่ามีข้าราชการครูที่อาศัยความรู้ทางด้านศาสตร์และคู่มือต่างๆ ในการประสานประโยชน์และปะทะสังสรรค์กับความสัมพันธ์ต่างๆ ที่รายรอบ ดังนั้น การพินิจว่าข้าราชการครูเป็นเพียงกลไกรัฐที่ทำหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของรัฐไทยจึงมิใช่มุมมองในทำความเข้าใจชีวิตและการแสดงจุดยืนของข้าราชการครูได้อย่างลุ่มลึกมากเพียงพอ ผู้วิจัยยังพบว่า ข้าราชการครูไทยหรือครูไทยในภาคใต้ตอนกลางจำนวนไม่น้อยได้เข้าไปพัวพันในประเด็นทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในห้วงเวลาต่างๆ ของประวัติศาสตร์การสร้าง ชาติไทยผ่านการแสดงจุดยืนและตัวตนของการเป็นนักคิด นักเขียน นักวิชาการในท้องถิ่น หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคมการเมืองเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงพินิจข้าราชการครูไทยในมิติของการเป็นผู้มีความรู้ซึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตสร้างความรู้ หรือฉวยใช้ความรู้ต่างๆ ในการต่อรองกับปริณทณความสัมพันธ์ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงอาศัยกรณีศึกษาของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎรไทย เมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการทำความเข้าใจชีวิตและการแสดงตัวตนของข้าราชการครูไทยโดยประยุกต์ใช้แนวคิดสังคมวิทยาปัญญาชน (Sociology of Intellectuals) ซึ่งเป็นการศึกษาปัญญาชนในฐานะบุคคล

หรือกลุ่มบุคคลที่ถูกนิยามกันอย่างแพร่หลายว่าเป็นผู้มีการศึกษาในระดับสูง เป็นผู้ผลิตหรือส่งต่อทางวัฒนธรรมและแนวความคิด หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นต่างๆ ทางสังคม โดยสังคมวิทยาปัญญาชนถูกแบ่งออกเป็นแนวทางการศึกษา 3 หลักใหญ่ ได้แก่ 1) แนวทางที่พินิจว่าปัญญาชนสามารถแยกตัวออกมาจากชนชั้นเดิมของตนเอง และสร้างชนชั้นของตนเองที่มีผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม 2) แนวทางที่ชี้ให้เห็นว่าปัญญาชนไม่อาจแยกออกมาจากชนชั้นเดิมของตนเองได้ หากแต่รับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นเดิม และ 3) แนวทางที่ชี้ให้เห็นว่าปัญญาชนมิได้มีชนชั้นเป็นของตนเอง หากแต่ปราศจากการยึดโยงกับชนชั้นใดๆ ก็ตาม (Kurzman & Owens, 2002, pp. 63-90) และประยุกต์ใช้ทฤษฎีปฏิบัติการ (Theory of Practice) ในการอธิบายให้เห็นถึงปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูในสนามปัญญาชน (Intellectual Fields) (Bourdieu, 1990) ซึ่งต้องอาศัยการสั่งสมทุนต่างๆ ในการปะทะ ต่อรอง และ/หรือ ประสานสัมพันธ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ 1) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เช่น เงินตรา การถือครองทรัพย์สิน 2) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เช่น บุคลิกท่าทาง ความรู้ความสามารถ หรือคุณวุฒิทางการศึกษา และทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น เครือข่าย กลุ่มคน หรือการเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม (Bourdieu, 1986) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งอธิบายการแสดงออกและวิธีการปฏิบัติการของข้าราชการครูในฐานะผู้มีความรู้ มีการศึกษาในระดับสูง และมีการฉวยใช้ความรู้ในการปะทะ ต่อรอง และประสานประโยชน์กับปริณิชนความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งนี้ ปฏิบัติการดังกล่าวย่อมไม่อาจแยกขาดจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง ซึ่งอาจมีผลไม่มากนักต่อการพินิจพิจารณาถึงปฏิบัติการทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยอันเป็นโรงเรียนกรณีศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูไทยในโรงเรียนกรณีศึกษาแห่งหนึ่งในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงภาคสนาม (Fieldwork) ณ โรงเรียนราษฎร์ไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การอภิปรายผลเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ณ โรงเรียนดังกล่าวโดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผลงานวิจัย และหนังสือตำราที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางสังคม (Social History) ในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทยเพื่อฉายภาพให้เห็นถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในภาคใต้ตอนกลาง อันส่งผลไม่มากนักต่อการปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูไทยในโรงเรียนราษฎร์ไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอันก่อรูปให้เกิดการแสดงจุดยืนและตัวตนของข้าราชการครูในแง่มุมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

2. การสังเกตการณ์ (Observation) โดยผู้วิจัยอาศัยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) อาทิ การเข้าร่วมประชุมกับคณะครูในบางกรณี การเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เป็นต้น เพื่อศึกษาสภาพสังคมภายในโรงเรียนและทำความเข้าใจกับสนามวิจัย และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) อาทิ การสังเกตกิริยา บุคลิกภาพและการวางตัวของข้าราชการครูภายในโรงเรียน รวมไปถึงสังเกตการแสดงตัวตนและการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันของข้าราชการครูทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูที่แสดงออกมาในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังใช้วิธีการสังเกตการณ์พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของข้าราชการครูกรณีศึกษา เพื่อตีความและวิเคราะห์การแสดงตัวตนของข้าราชการครูที่มีความสัมพันธ์อย่างไรกับปฏิบัติการทางสังคมในปริภูมิพลวัตความสัมพันธ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสนทนาในชีวิตประจำวันกับข้าราชการครู พนักงาน และนักเรียนในโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 29 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น ข้าราชการครูรุ่นใหญ่ (อายุ 45-60 ปี) จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนรัฐไทยมาอย่างยาวนาน ข้าราชการครูรุ่นกลาง (อายุ 30-44 ปี) จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนรัฐไทยลดหลั่นลงมาจากข้าราชการครูรุ่นใหญ่ และข้าราชการครูรุ่นใหม่ (23-29 ปี) จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เริ่มปฏิบัติงานและเรียนรู้ประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนรัฐไทย โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ เป็นการคัดเลือกจากข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยที่แสดงตัวตนทางสังคมทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างชัดเจน อาทิ ครูฝ่ายปกครอง ครูที่ประกอบอาชีพเป็นครูในโรงเรียน กวดวิชา และ/หรือประกอบกิจการโรงเรียน กวดวิชา ครูที่แสดงตนผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองทั้งในและนอกโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาอัตชีวประวัติ อาทิ ปุ่มหลังทางสังคม การศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติงานในโรงเรียนต่างๆ (ในกรณีที่โยกย้ายมาจากโรงเรียนอื่นๆ) รวมไปถึงการปรับตัวและการปฏิบัติงานในโรงเรียนราษฎร์ไทย เพื่อทำความเข้าใจว่าข้าราชการครูเหล่านี้มีทัศนคติและวิธีการปฏิบัติ

ตอนอย่างไรในปริมณฑลความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันทั้งในพื้นที่โรงเรียนและนอกโรงเรียน

ขอบเขตของช่วงเวลานับตั้งแต่รัฐไทยได้ขยายระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเข้ามายังพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางในช่วงทศวรรษ 2510 อันก่อให้เกิดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งกลายมาเป็นหมุดหมายในการศึกษาต่อของนักเรียนในโรงเรียนราษฎรไทย ทั้งนี้ เพื่อยกระดับสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัว และกลายมาเป็นเงื่อนไขให้ข้าราชการครูไทยในโรงเรียนราษฎรไทยต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อยกระดับนักเรียนเข้าสู่สถาบันการศึกษาชั้นนำในระดับประเทศและระดับภูมิภาค จวบจนถึงทศวรรษ 2560 อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีเหตุการณ์การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของบรรดานักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชน การชุมนุมได้ขยายตัวเข้ามาถึงพื้นที่โรงเรียนต่างๆ ในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย รวมไปถึงโรงเรียนราษฎรไทย การวิเคราะห์ข้อมูล อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยวิเคราะห์และพรรณนาให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎรไทย อันมีส่วนสัมพันธ์ไม่มากนักน้อยกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูไทยในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนราษฎรไทยเป็นโรงเรียนชั้นนำของเมืองหาดใหญ่และภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทยซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2488 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อันเป็นห้วงเวลาที่ประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม เมืองหาดใหญ่เป็นเมืองการค้าที่สำคัญซึ่งมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย โดยโรงเรียนราษฎรไทยได้รับการบริจาคที่ดินให้สร้างโรงเรียนโดยขุนนิพัทธ์จินนทร คหบดีชาวจีนผู้บุกเบิกการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ ผู้วิจัยพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจผ่านการเป็นผู้ประกอบกิจการห้างร้านต่างๆ ในเมืองหาดใหญ่ จากการสังเกตการณ์ พบว่า นักเรียนจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนราษฎรไทยมีพื้นเพมาจากครอบครัวชนชั้นกลางชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่และละแวกใกล้เคียงที่มุ่งหวังให้บุตรหลานประสบความสำเร็จผ่านการศึกษาล่าเรียนในโรงเรียนชั้นนำและสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น โดยนักเรียนโรงเรียนราษฎรไทยจำนวนมากได้เข้าศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สถาบันการศึกษาชั้นนำในระดับชาติและระดับท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลางซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2514 อันเป็นห้วงเวลาที่ รัฐไทยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติผ่านการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ของประเทศไทยเข้าไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย การศึกษาเล่าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นการยกระดับสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจของผู้คนในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนราษฎร์ไทยจึงเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นนำในเมืองหาดใหญ่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในเชิงกิจกรรมทางวิชาการเพื่อตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในภาคใต้ตอนกลางในแง่ของการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากรัฐส่วนกลางผ่านการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยในท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง ซึ่งยกระดับสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจของผู้คนในท้องถิ่นและเชื่อมโยงโลกของผู้คนในท้องถิ่นเข้ากับส่วนกลางผ่านการศึกษเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาชั้นนำในระดับส่วนกลาง ดังที่พบว่า โรงเรียนแห่งนี้ค่อนข้างให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างๆ ในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันก็มีการประกาศผลการเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยของนักเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้ โดยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพทางวิชาการของนักเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้ ในแง่ที่สามารถเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศและภูมิภาคได้เป็นจำนวนมาก สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดแรงกดดันทางสังคมในแง่ที่ข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยต้องมีความพร้อมในแง่ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่บุตรหลานของตนเอง อีกทั้ง ยังพบว่าข้าราชการครูในโรงเรียนยังต้องเผชิญกับคำถามและข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองจำนวนมากไม่บ่อยที่มีการศึกษาในระดับสูง อาทิ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักกฎหมาย หรือนักธุรกิจ จากแรงกดดันข้างต้นส่งผลให้ข้าราชการครูในโรงเรียนแห่งนี้จำเป็นต้องวางตัวในแง่ของการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และพัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถรับมือกับนักเรียนที่มีความพร้อมในแง่ฐานะทางสังคมเศรษฐกิจ และถูกคาดหวังให้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อความสำเร็จทางสังคมและเศรษฐกิจ

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยต้องพัฒนาทักษะและความรู้ความสามารถของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของนักเรียนและผู้ปกครองที่มุ่งความสำเร็จ ในแง่ของการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น กอปรด้วยสถานภาพและบทบาทของการเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยอันเป็นโรงเรียนชั้นนำของเมืองหาดใหญ่และภาคใต้ตอนกลาง เงื่อนไขที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้ข้าราชการครูจำนวนมากไม่บ่อยในโรงเรียนแห่งนี้ตัดสินใจประกอบอาชีพเสริมเป็นครูโรงเรียนกวดวิชา และพบว่ามีข้าราชการครูบางส่วนที่เปิดสถาบันกวดวิชาคู่ขนานไปกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยจากปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการมีสถานภาพของการเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ มีสถานภาพของการเป็นข้าราชการครูในสถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนในแง่คุณภาพและความรู้ความสามารถทางวิชาการ และการเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคมที่มีความพร้อมในแง่บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและได้รับการคัดเลือก

ให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ณ โรงเรียนแห่งนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงพบว่าข้าราชการครูที่อาศัยสถานภาพดังกล่าวในการเป็นครูกวตวิชาและเป็นผู้ประกอบการสถาบันกวตวิชา จากการลงภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าข้าราชการครูเหล่านี้ให้เหตุผลว่าการมีชื่อว่าเป็นครู ณ โรงเรียนราษฎร์ไทยสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพครูกวตวิชาในเมืองหาดใหญ่ได้อย่างไร้ข้อกังขา เนื่องจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ถือเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ประกอบการชนชั้นกลางที่มีความพร้อมในทางเศรษฐกิจ และคาดหวังให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนชั้นนำต่างๆของเมืองหาดใหญ่ ในขณะที่เดียวกัน พบว่าการเป็นครูในสถาบันกวตวิชา นอกจากจะเป็นการหาเลี้ยงชีพสำหรับข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนราษฎร์ไทย แต่ข้าราชการครูเหล่านี้พิจารณาว่าตนเองจะต้องวางตัวให้สอดคล้องกับการเป็นข้าราชการครูของรัฐไทยไปพร้อมๆกับการเป็นครูในโรงเรียนกวตวิชา เช่น การวางตัวเป็นข้าราชการครูที่เอาใจใส่นักเรียนทั้งในโรงเรียนรัฐและนอกโรงเรียน (สถาบันกวตวิชา) หรือการปฏิบัติงานในระบบราชการตามที่ได้รับมอบหมายจากสภากาการณ์ข้างต้น ถือเป็นวิธีการในการต่อรองและประสานประโยชน์กับเงื่อนไขของการเป็นกลไกรัฐไทย ในแง่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของระบบราชการไทย ในขณะที่เดียวกัน ข้าราชการครูเหล่านี้ก็ตระหนักรู้ถึงสถานภาพการเป็นปัญญาชนของตนเองที่มีการศึกษาในระดับสูง และอาศัยความรู้ดังกล่าวในการหาเลี้ยงชีพผ่านการเป็นครูในโรงเรียนกวตวิชาหรือเป็นผู้ประกอบการสถาบันกวตวิชา และสนองต่อความคาดหวังของนักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางในเมืองหาดใหญ่ ดังนั้น การปฏิบัติตัวเป็นข้าราชการครูไทยที่ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนหรือวางตัวให้เป็นแบบอย่างของข้าราชการครู จึงเป็นวิธีการในการแสดงตัวตนให้เห็นว่าตนเองมิได้เป็นครูในโรงเรียนกวตวิชาจนละเลยการปฏิบัติงานในระบบราชการไทย

ในแง่บริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง พบว่า โรงเรียนราษฎร์ไทยยังเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power-Relations) ที่มีการปะทะสังสรรค์ในแง่ความคิดทางสังคมการเมืองที่แตกต่างหลากหลาย ดังที่พบว่า โรงเรียนราษฎร์ไทยยังเป็นพื้นที่ของการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการครูและนักเรียนในช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556-2557 ซึ่งเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่ม กปปส. กับรัฐบาลที่นำโดยพรรคเพื่อไทย โดยภาคใต้ (รวมไปถึงภาคใต้ตอนกลาง) เป็นสนามความขัดแย้งที่สำคัญในเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2565) จากการสัมภาษณ์ข้าราชการครูบางส่วน พบว่ามีข้าราชการครูที่เข้าร่วมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ใน ณ ห้วงเวลานั้น ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าข้าราชการครูที่แสดงจุดยืนอย่างเป็นทางการจนจบจนมาถึงปี พ.ศ. 2563-2564 ซึ่งประเทศไทยมีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างนักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชน กับองคาพยพต่างๆ ของรัฐไทย โรงเรียนราษฎร์ไทยรวมไปถึงโรงเรียนหลายแห่งในภาคใต้ตอนกลาง เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ความขัดแย้งทางการเมืองผ่านการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของนักเรียนจำนวนหนึ่งทั้งในและนอกโรงเรียน เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลอย่างใหญ่หลวงต่อการวางตัวของข้าราชการครูใน

โรงเรียน ดังที่พบว่าหัวหน้าครูฝ่ายปกครองจำเป็นต้องให้พื้นที่แก่นักเรียนในการแสดงความคิดเห็นและผ่านปรนกฎระเบียบบางส่วน เนื่องจากแรงกดดันจากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือ สพฐ. ซึ่งได้ให้พื้นที่การแสดงออกทางการเมืองแก่นักเรียน ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียน ได้แสดงจุดยืนทางการเมืองของตนเองในชั้นเรียน มีการพูดคุยถกเถียงกับนักเรียนในชั้นเรียน ก่อให้เกิดบรรยากาศของความตื่นตัวทางการเมืองของข้าราชการครู ณ ห้วงเวลานั้นจวบจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังพบว่า มีข้าราชการครูที่ใช้พื้นที่สังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในเชิงสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของครูขวัญ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2566) ข้าราชการครูรุ่นกลางผู้ให้ความเห็นว่าเป็นการแสดงออกตามสิทธิและเสรีภาพของตนเอง จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทย ทั้งในแง่ของการติดตามข่าวสารทางการเมืองในสื่อออนไลน์ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนผ่านการสนทนาในประเด็นสังคมการเมืองในชีวิตประจำวัน ห้องเรียนกลายเป็นพื้นที่ของการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาทางสังคมการเมืองของข้าราชการครูและนักเรียน อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาคปฏิบัติทางสังคมอย่างหนึ่งของข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนราษฎร์ไทย ที่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองไทยได้ลดเร้นเข้ามาในพื้นที่โรงเรียนรัฐไทย อนึ่ง ข้าราชการครูเหล่านี้มิได้จัดวางตัวเองเป็นตัวแทนของรัฐไทยเพียงมิติเดียว หากแต่ปรับตัวและต่อรองไปกับบริบททางสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในระดับชาติที่ส่งผลมายังท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง โดยอาศัยสถานการณ์ของการเป็นปัญญาชนที่ฉวยใช้ความรู้ความสามารถที่เล่าเรียนมาถ่ายทอดและถกเถียงกับผู้เรียน และชีวิตทางสังคมที่ยึดโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่น ย่อมมีผลให้ข้าราชการครูเหล่านี้มิได้เป็นกลไกของรัฐไทยเพียงแง่เดียว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาคใต้ตอนกลางได้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านการผ่านปรนกฎระเบียบในโรงเรียนรัฐไทยอันเป็นผลมาจากการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ในประเทศไทย รวมไปถึงนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ไทยที่มีความตระหนักรู้ในการเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพของตนเอง กอปรด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบันที่มีช่องทางในการแสดงออกทางความคิดของนักเรียน ย่อมมีผลต่อการทบทวนสถานภาพ และบทบาททางสังคมของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนได้จัดวางตัวเองเป็นผู้รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงจุดยืนทางสังคมของตนเอง และพยายามวางตัว มิให้กระทบกระทั่งกับนักเรียนที่มีความคิดเห็นแตกต่างหลากหลาย ถึงแม้ว่าข้าราชการครู ในโรงเรียนราษฎร์ไทยจะเป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ จากการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา แต่ทว่า การมีบุคลิกลักษณะท่าทาง และการวางตัวก็เป็นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ข้าราชการครูเหล่านี้ต้องบริหารจัดการกับความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ดังที่พบว่า อดีตหัวหน้าครูฝ่ายปกครองและครู

ฝ่ายปกครองอาวุโสในโรงเรียนแห่งนี้ จำต้องวางตัวให้มีบุคลิกที่ขึงขังและเข้มงวดเพื่อให้นักเรียนยำเกรง จากการสัมภาษณ์ครูแก้ว (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2566) ซึ่งเป็นข้าราชการครูรุ่นใหญ่ เธอมองว่าตนเองปฏิบัติตนเหมาะสมกับการเป็นครูรุ่นเก่าที่มีวินัยและเคร่งครัดในกฎระเบียบ ระบุธรรมดั่งกล่าวก็คือการวางตัวเป็นครูฝ่ายปกครองที่เข้มงวดกวดขัน และเป็นທີ່เคารพยำเกรงในหมู่นักเรียน อาจกล่าวได้ว่าถึงแม้โรงเรียนราษฎร์ไทยจะเป็นพื้นที่ของการแสดงจุดยืนของข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยที่สนับสนุนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านการผ่อนปรนกฎระเบียบภายในโรงเรียน แต่ในอีกแง่หนึ่งก็พบว่าข้าราชการครูที่เคร่งครัดและจริงจังในการบังคับใช้กฎระเบียบต่อนักเรียน ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนราษฎร์จึงเป็นโรงเรียนรัฐไทยที่มีการบังคับใช้ระเบียบวินัยของรัฐไทยเฉกเช่นโรงเรียนอื่นๆ แต่ทว่าผ่อนปรนในเชิงวิธีการ เช่น ไม่มีการเขียนตี มีการอนุญาตให้นักเรียนไว้ทรงผมตามความเหมาะสม และใช้วิธีการหักคะแนน และเรียกพบผู้ปกครอง ทั้งนี้ ข้าราชการครูฝ่ายปกครองจึงเป็นตัวแสดงอย่างหนึ่งในแง่กลไกรัฐไทยที่อาศัยการแสดงบุคลิกและท่วงท่าจากที่ขึงขังและเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้นักเรียนมีความยำเกรงต่อตัวแทนของรัฐไทยที่บังคับใช้กฎระเบียบของรัฐไทย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โรงเรียนราษฎร์ไทยเป็นพื้นที่ทางสังคม (social space) ซึ่งไม่อาจแยกขาดจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในระดับชาติและท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลางที่ส่งผลมายังข้าราชการครูไทยในโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งตระหนักรู้ว่าตนเองมิได้มีสถานะเป็นเพียงกลไกของรัฐไทย หากแต่สร้างสรรค์ชีวิตของตนเองได้อย่างหลากหลาย ทั้งในแง่ของการเป็นครูหรือผู้ประกอบการ สถาบันกวดวิชา การเป็นครูที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองผ่านการสอนหนังสือในชั้นเรียน และการสนทนากับนักเรียนในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการแสดงจุดยืนทางสังคมการเมืองในพื้นที่ออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของข้าราชการครูไทยในโรงเรียนราษฎร์ไทยที่ตระหนักรู้ถึงสถานภาพการเป็นปัญญาชนของตนเองที่มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปิดสถาบันกวดวิชา หรือถ่ายทอดมุมมองทางสังคมการเมืองในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าข้าราชการครูที่แสดงจุดยืนว่าเป็นครูที่เคร่งครัดในกฎระเบียบของรัฐไทย สถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่สัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจในระดับชาติและภาคใต้ตอนกลาง ที่ส่งผลให้ข้าราชการครูไทยในโรงเรียนแห่งนี้เข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติการที่หลากหลาย ทั้งในแง่ที่ตอบสนองต่อความทะเยอทะยานเพื่อประสบความสำเร็จทางสังคม เศรษฐกิจของครอบครัวชนชั้นกลางในเมืองขนาดใหญ่ ผ่านการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาชั้นนำในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่นผ่านการเป็นผู้สนับสนุนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน หรือตอบสนองต่อการรักษาระเบียบวินัยของรัฐไทยเพื่อมิให้โยกคลอนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ถาโถมเข้ามาในพื้นที่ของโรงเรียนรัฐไทย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ วางอยู่บนข้อเสนอที่มุ่งเน้นให้พิจารณาสถานภาพและบทบาททางสังคมของข้าราชการครูไทยในลักษณะของผู้กระทำการ (agency) ที่มีความตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น หากพิจารณาในมิติการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ว่าโดยตำแหน่งแห่งที่ของข้าราชการครูไทยจะเป็นตัวแทนของรัฐไทยที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้จากหลักสูตรและตำราเรียนจากส่วนกลาง ดังที่ กิตติวินท์ เดชชวนการ และคณะ (2566, หน้า 11-36) ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบการศึกษาไทยผ่านการวางหลักสูตร รูปแบบเนื้อหา และตำราเรียนในสถาบันการศึกษารัฐไทยซึ่งถูกคัดเลือกและตรวจตราจากรัฐไทย เพื่อนำไปใช้ในการกล่อมเกล่าให้ผู้เรียนมีสำนึกรักชาติไทยและปฏิบัติตามระเบียบวินัยของรัฐไทย แต่ถึงกระนั้น ในระดับของชีวิตประจำวันที่ข้าราชการครูเข้าไปปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน พบว่าข้าราชการครูไทยโรงเรียนราษฎร์ไทยได้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในเชิงจุดยืนทางสังคมการเมืองโดยปราศจากการปิดกั้น จากการลงภาคสนามในโรงเรียนดังกล่าว พบว่ามีข้าราชการครูนำบทความที่มีเนื้อหาในเชิงวิพากษ์การสร้างรัฐชาติไทยจากรัฐบาลส่วนกลางมาใช้ในการสอนนักเรียนในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดการขบคิดถึงประเด็นข้างต้น ยิ่งไปกว่านั้น พบว่ามีข้าราชการครูใช้พื้นที่ห้องเรียนในการตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของอำนาจรัฐในประเทศไทย เช่น ทหารมีไว้ทำไม เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าโดยตำแหน่ง ข้าราชการครูจะเป็นผู้สอนเนื้อหาต่างๆ จากหลักสูตรของส่วนกลาง แต่ทว่าในระดับของชีวิตทางสังคมของข้าราชการครูที่ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ไม่เฉพาะความรู้จากส่วนกลาง และการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองผ่านข้อมูลข่าวสารในสื่อต่างๆ รวมไปถึงการเผชิญหน้าและจำต้องรับมือกับคำถามจากนักเรียนที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะเนื้อหาตำราในชั้นเรียนอีกต่อไป หากแต่มาจากเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่กระตุ้นให้ข้าราชการครูต้องทบทวนสถานภาพของตนเองว่ามิได้เป็นเพียงกลไกของรัฐไทย หากแต่เป็นผู้เลือกสรรความรู้และค้นคว้าข้อมูลจากหลากหลายแหล่งเพื่อให้เท่าทันต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอยู่เสมอ สภาวะการณ์เช่นนี้ ส่งผลให้ข้าราชการครูไทยจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนราษฎร์ไทย (รวมไปถึงข้าราชการครูในพื้นที่ อื่นๆ ในสังคมไทย) ไม่ได้มีสถานะเป็นเพียงตัวแทนรัฐไทยที่ถ่ายทอดความรู้จากส่วนกลางหรืออาศัยแบบเรียนจากส่วนกลางเป็นสรณะ แต่ทว่าเป็นผู้ปฏิบัติการทางสังคมที่มีวิธีการบริหารจัดการองค์ความรู้ต่างๆ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมโดยเลือกใช้อย่างพิถีพิถันและเข้าใจถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลงในสังคมไทย อันนำไปสู่การใช้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปฏิบัติการในการนำเสนอมุมมองที่แตกต่างจากความมุ่งหวังของรัฐไทย

รูปธรรมอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาคใต้ตอนกลางคือ ความตื่นตัวของนักเรียนในแง่ของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพให้มีการผ่อนปรนระเบียบวินัยของโรงเรียนรัฐไทย

ดั่งที่ ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ (2564, หน้า 283-316) ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนรัฐไทยเป็นพื้นที่ของการบังคับใช้ระเบียบวินัยฉบับวัฒนธรรม ผ่านการสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียนและลงทัณฑ์นักเรียนให้อยู่ในกรอบวินัยชุดดังกล่าว มุมมองดังกล่าวมีความสอดคล้องกับรูปธรรมที่ผู้วิจัยพบในโรงเรียนราษฎร์ไทย เช่น การหักคะแนนนักเรียนที่ประพฤติตัวไม่ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน หรือการที่ครูฝ่ายปกครองคอยตรวจตราและสอดส่องเรือนร่างและกิริยาของนักเรียน เช่น ชุดเครื่องแบบ ทรงผม หรือพฤติกรรมของนักเรียน แต่ถึงกระนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการขาดการครุไทยจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนราษฎร์ไทยที่มองว่าระเบียบวินัยดังกล่าวมิได้นำไปสู่การสร้างวินัยให้แก่ นักเรียน หากแต่มุ่งสร้างความหวาดกลัว ดังนั้น ข้าราชการครูเหล่านี้จึงใช้วิธีการพูดคุยและสนทนากับนักเรียนมากกว่าการบังคับใช้กฎระเบียบของรัฐไทย โดยปราศจากการพิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่ามีการขาดการครุที่สนับสนุนให้นักเรียนเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรื่องกฎระเบียบในโรงเรียนเนื่องจากมองว่ากฎระเบียบมีความเคร่งครัดมากเกินไป อาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้จะพบว่ามีข้าราชการครูเป็นผู้รักษาระเบียบวินัยเชิงวัฒนธรรมภายในโรงเรียน แต่ก็ปรากฏให้เห็นถึงการปรับตัวของข้าราชการครูจำนวนไม่น้อย ที่ได้ใช้ระเบียบวินัยเชิงวัฒนธรรมมากดทับพฤติกรรมของนักเรียน หากแต่ใช้วิธีการอื่นๆ ในการปรับตัวและทำความเข้าใจกับพฤติกรรมที่หลากหลายของนักเรียน รวมไปถึงการตั้งคำถามต่อความสมเหตุสมผลของระเบียบวินัยเชิงวัฒนธรรมในหมู่ข้าราชการครู ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงชี้ชวนให้เห็นถึงการปรับตัวของข้าราชการครูไทยที่ได้ยึดระเบียบวินัยเชิงวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญในการบริหารความสัมพันธ์กับนักเรียนในระดับของชีวิตประจำวัน

ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางภายใต้การพัฒนาจากรัฐส่วนกลางผ่านการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่นนำไปสู่การแข่งขันทางการศึกษาอย่างเข้มข้นในเมืองขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษา ในสถาบันการศึกษาชั้นนำในเมืองขนาดใหญ่ไปจนถึงสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำในระดับส่วนกลางและระดับภูมิภาค ทั้งนี้ เพื่อสร้างเครือข่ายสายสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ในแง่ของการมีหน้าที่การงาน มีเครือข่ายทางสังคม และการมีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจสูงขึ้นอันนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับในสังคม ก่อให้เกิดความทะเยอทะยานของนักเรียนและผู้ปกครองที่มุ่งหวังจะประสบความสำเร็จในชีวิต อย่างไรก็ตาม การแข่งขันทางการศึกษาเป็นสถานะที่ไม่แน่นอนอนจากการยื้อแย่งแข่งขันและคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเข้าศึกษาต่อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพบว่า มีข้าราชการครูที่อาศัยไสยศาสตร์ต่างๆ ในการสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนและตนเองประสบความสำเร็จทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทยกับชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของการเป็นชาวท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลางซึ่งมีความซ้อนทับกันอย่างมีนัยสำคัญ ดั่งที่พบว่าข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยในโรงเรียนดังกล่าวมีภูมิลำเนาจากจังหวัดในภาคใต้ตอนกลาง อาทิ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา หรือจังหวัดพัทลุง เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าดินแดนแถบนี้มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา และมีการผสมผสานทางพุทธ พราหมณ์-ฮินดู

และคติความเชื่อในท้องถิ่น ซึ่งมีอิทธิพลไม่มากนักน้อยต่อปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของข้าราชการครูในโรงเรียนราษฎร์ไทย ผู้วิจัยพบว่าข้าราชการครูผู้ประกอบการสถาบันกวดวิชาที่บูชาพระพิฆเนศเพื่อคลบคลานให้นักเรียนในโรงเรียนกวดวิชาประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน หรือแม้แต่พบว่า มีข้าราชการครูที่สะสมเครื่องรางของขลังอย่างจตุคามรามเทพ ซึ่งปลุกเสกโดย ขุนพันธุรักษัราชเดช อดีตนายตำรวจชวชนครศรีธรรมราช ผู้ขึ้นชื่อเรื่องการปราบปรามผู้ร้ายและมีความเชี่ยวชาญทางคาถาอาคม ขณะเดียวกันก็เป็นตัวแทนของรัฐส่วนกลางที่ตรวจตรา สอดส่อง และทำลายผู้ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ (Reynolds, 2019) กรณีของขุนพันธุรักษัราชเดชมีความคล้ายคลึงกับสถานภาพและบทบาททางสังคมของข้าราชการครูที่เติบโตมาในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง กล่าวคือ เป็นตัวแทนของรัฐไทยที่รักษาภูมิลักษณ์ของประเทศไทยไปพร้อมๆ กับการเป็นชาวภาคใต้ตอนกลางที่เติบโตมาจากบริบทของความรู้ทางศาสนา และคติต่างๆ ในท้องถิ่นซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้ จึงมีอาจแยกขาดระหว่างสถานภาพและบทบาทการเป็นข้าราชการครูของรัฐไทยกับการเป็นคนท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง ที่เติบโตมากับความรู้ ความคิด และคติในท้องถิ่นหนึ่ง ข้าราชการครูเหล่านี้มิได้อาศัยเพียงแค่ความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนและความรู้เชิงเทคนิคในการตัดสินใจหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในระดับชีวิตประจำวัน หากแต่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับกับความรู้ทางศาสนา พิธีกรรม และคติต่างๆ เช่น คาถาอาคม ของขลังในท้องถิ่นซึ่งจัดเป็นความรู้ท้องถิ่นที่มีประโยชน์และมีจุดมุ่งหมายในแง่ของการสร้างความเชื่อมั่นทางจิตใจ ช่วยปกป้องภัยอันตราย การทำให้เป็นที่นิยมชมชอบ หรือการประสบความสำเร็จในการค้าขาย (Turton, 1991, p. 160) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของเครก เจย์ เรย์โนลด์ส (2565, หน้า 213) ที่ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หล่อมเชื่อมกันระหว่างไสยศาสตร์กับพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธศาสนาได้เปิดโอกาสให้มีการใช้ไสยศาสตร์ผ่านพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติต่างๆ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรมีนโยบายด้านสวัสดิการและการให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่ข้าราชการครูมากยิ่งขึ้น เช่น เพิ่มเงินเดือนและค่าตอบแทนที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของข้าราชการครู โดยผู้วิจัยพบว่าข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยจำเป็นต้องเป็นผู้ขายความรู้หรือครูสอนสถาบันกวดวิชาในเมืองหาดใหญ่ เนื่องจากเงินเดือนไม่เพียงพอต่อการหาเลี้ยงชีพ

2. ข้อเสนอแนะในทางวิชาการ

การวิจัยข้าราชการครูไทยควรศึกษาในมิติทางด้านมานุษยวิทยามากยิ่งขึ้น กล่าวคือ จำเป็นต้องศึกษาชีวิตทางสังคมของข้าราชการครูไทยโดยมองผ่านชีวิตประจำวันของข้าราชการครูไทยทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนในฐานะสนามวิจัย การศึกษาชีวิตของข้าราชการครูไทยผ่านการศึกษาเอกสารเพียงมิติเดียวย่อมไม่สามารถทำความเข้าใจชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของข้าราชการครูไทยในปัจจุบันได้อย่างครบถ้วนและเพียงพอ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาพัฒนาการความเป็นปัญญาชนของข้าราชการครูไทยในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง โดยมุ่งอธิบายให้เห็นถึงบทบาทของข้าราชการครูไทยหรือครูไทยในแง่ นักวิชาการ นักคิด นักเขียนในท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง เพื่อฉายภาพให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสถาปนาความรู้จากรัฐส่วนกลางและการสถาปนาความรู้ท้องถิ่นผ่านครูที่แสดงบทบาทเป็นปัญญาชนในท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง โดยมีได้อธิบายเพียงแคในระดับเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แต่เป็นบทบาททางภูมิปัญญาของข้าราชการครูไทยในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในภาคใต้ตอนกลางของประเทศไทย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้อค้นพบของการวิจัยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยไม่อาจแยกขาดจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ดังที่พบในโรงเรียนราษฎร์ไทยซึ่งตั้งอยู่ในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยโรงเรียนดังกล่าวเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมของข้าราชการครูในหลากหลายรูปแบบ ทั้งในแง่ของการเป็นครูและ/หรือผู้ประกอบการสถาบันกวดวิชา เป็นครูที่ใช้ห้องเรียนเป็นพื้นที่บรรยาย วิพากษ์วิจารณ์และสนทนาทางสังคมการเมืองกับผู้เรียน พยายามผลักดันและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองทั้งในและนอกโรงเรียน ครูที่ฉวยใช้ความรู้ในศาสตร์ต่างๆนอกเหนือจากวิชาที่ศึกษาเล่าเรียน เช่น ความรู้ทางศาสนา พิธีกรรม และคติในท้องถิ่นในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้เรียน หรือพบว่าเป็นครูที่พยายามใช้กฎระเบียบของรัฐไทยแต่ก็ผ่อนปรนไปตามยุคสมัย สิ่งเหล่านี้ย่อมบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นปัญญาชนที่อาศัยความรู้และทักษะต่างๆในการต่อรองและประสานประโยชน์กับปริมาณผลความสัมพันธทางสังคมทั้งในและนอกโรงเรียน มิได้เป็นเพียงกลไกของรัฐไทยตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หากแต่ตระหนักรู้และปรับตัวไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ส่งผลเข้ามาในพื้นที่โรงเรียน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กิตติวินท์ เดชชวนากร, อรพนิตา จรัสธนรพัฒน์, พิษญาภา ตรึงษ์ และเสาวลักษณ์ เรืองศรี. (2566). การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบการจัดการศึกษาของไทย. *วารสารสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(1), 11-36. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/citujournal/article/view/256584>

เกรก เจ. เรย์โนลด์ส. (2565). *จดหมายจากสุดขอบโลก: คิดคำนึงถึงอดีตในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2565). *ให้คนตีปกรองบ้านเมือง: การเมืองวัฒนธรรมของชาวไทย*. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.

แพทริค โจรี และจิรวัดน์ แสงทอง. (2563). รากเหง้าของลัทธิอนุรักษนิยมสุดโต่งในพุทธภูมิทางภาคใต้ของไทย. *วารสารรัฐสมิแล*, 41(3), 23-46. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rusamelae/article/view/251152>

ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์. (2564). วินัยและการลงทัณฑ์ในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย (พ.ศ. 2475-2563). *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(2), 283-316. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jssnu/article/view/249610>

- ศุภการ สิริไพศาล, อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, พรชัย นาคสีทอง และสุมาลี ทองดี. (2549). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนเมืองหาดใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 9(2), 42-54. <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/tsujournal/article/view/69005/56180>
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In John Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1990). *In Other Words: Essays toward a Reflexive Sociology*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Keyes, C. F. (1991). The Proposed World of the School: Thai Villagers' entry into a Bureaucratic State System. In Charles F. Keyes (Eds.), *Reshaping Local Worlds: Formal Education and Cultural Change in Rural Southeast Asia* (pp. 89-130). New Haven, Connecticut: Yale University Southeast Asia Studies.
- Kurzman, C., & Owens, L. (2002). Sociology of Intellectuals. *Annual Review of Sociology*, 28, 63-90. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.140745>
- Reynolds, C. J. (2019). *Power, Protection and Magic in Thailand: The Cosmos of a Southern Policeman*. Canberra: Australia National University Press.
- Turton, A. (1991). Invulnerability and local knowledge. In M. Chitakasem & A. Turton (Eds.), *Thai constructions of knowledge* (pp. 155-182). London: School of Oriental and African Studies, University of London.

